

застосовуватися різні спеціальні знання, зокрема: безпосередньо слідчим під час досудового розслідування; участь спеціаліста під час проведення слідчих (розшукових) дій; призначення та проведення судових експертиз.

Список використаних джерел:

1. Зуев Е. И. Совершенствование использования специальных познаний следственными аппаратами органов внутренних дел. Повышение эффективности использования криминалистических методов и средств расследования преступлений : Труды Академии МВД СССР. М., 1985. С. 65–78.

2. Грамович Г. И. Тактика использования специальных знаний в раскрытии и расследовании преступлений : учеб. пособ. Минск : МВШ МВД СССР, 1987. 66 с.

3. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на транспорті : монографія / Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. Дніпропетровськ : Ліра ЛТД, 2008. 168 с.

5. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. Киев, 1987.

6. Пиріг І. В. Теорія і практика використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза». Київ, 2006. 205 с.

7. Романюк Б. В. Сучасні теоретичні та правові проблеми використання спеціальних знань у досудовому слідстві : монографія. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2002. 196 с.

8. Сорокотягин И. Н. Криминалистические проблемы использования специальных познаний в расследовании преступлений : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Екатеринбург, 1992. 30 с.

Єфімов Микола Миколайович,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

**ДО ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ ПРИ
РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ МОРАЛЬНОСТІ**

Ефективність розслідування кримінальних правопорушень характеризується якістю проведення відповідних процесуальних дій. Але для проведення окремих з них виникає необхідність у залученні спеціалістів, тобто осіб з відповідними спеціальними знаннями. Особливо

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

це стосується проведення експертиз. Адже вони проводяться у спеціальних установах конкретними експертами. В той же час, необхідно розуміти, що для оптимального проведення експертизи необхідно як максимально правильне вилучення та пакування необхідних для цього об'єктів, так і найбільш точна постановка питань, що слід вирішити експертам. Під час розслідування злочинів проти моральності дані моменти також мають свою актуальність. Оскільки кількість об'єктів, які можуть вилучатися та направлятися на відповідні експертизи, в зазначених кримінальних провадженнях досить значна. Крім того, необхідно систематизувати питання, що можуть ставитися експерту.

Після вилучення об'єктів під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, уповноважена особа призначає відповідні експертизи. Так, законодавець в ч. 1 ст. 242 КПК України передбачає, що експертиза проводиться експертом для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання [2]. Вказані процесуальні дії під час розслідування злочинів проти моральності можуть призначатися як на початковому, так і на подальшому етапах розслідування.

В свою чергу, В. О. Лазарєв визначив перелік судових експертиз, що можуть призначатися при розслідуванні окремих злочинів проти моральності. Автор запропонував поділяти їх на дві основні групи, які призначаються для: 1) ідентифікації злочинця (сутенера), знарядь злочину, транспортних засобів; 2) дослідження учасників злочину. Обов'язкові експертизи проводяться для встановлення обставин, прямо зазначених у ч. 1. ст. 91 КПК України або таких, що зумовлені складними технічними, фізичними, хімічними явищами чи їх сукупністю [4, с. 152]. А інші вчені запропонували визначати наступні групи експертиз: а) ідентифікації злочинця, знарядь злочину, транспортних засобів (дактилоскопічна; судово-біологічна (імунологічна, цитологічна, одорологічна, експертиза волосся, молекулярно-генетична); трасологічна та ін.); б) дослідження учасників злочину (судово-хімічна, судово-медична) [1, с. 304].

На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень нами визначено перелік судових експертиз, які здебільшого призначаються при розслідуванні злочинів проти моральності, зокрема:

- судово-медична – 79%;
- судово-біологічна – 81 %;
- судово-психіатрична – 62 %;
- трасологічна – 31 %;
- судово-хімічна – 12 %;
- судово-балістична – 1 %;
- експертиза холодної зброї – 1 %.

Результати судово-медичної експертизи є важливим джерелом

інформації, яку слідство отримує під час розслідування злочинів проти моральності. Але для найбільш повного її отримання потрібно дотримуватись певних рекомендацій. Насамперед, перед експертом потрібно поставити вичерпний перелік питань, пов'язаних із встановленням окремих аспектів стану потерпілого. Судово-медична експертиза живих осіб при розслідуванні досліджуваних кримінальних правопорушень може вирішувати широке коло питань, зокрема про: характер і ступінь тяжкості тілесних ушкоджень; давність і механізм утворення ушкоджень; рід і вид знарядь, якими вони заподіяні. Велика їх кількість пояснюється тим, що під час вчинення злочинів проти моральності внаслідок фізичного контакту осіб, які задіяні під час вчинення суспільно-небезпечного діяння. Вказана експертиза має важливе доказове значення при розслідуванні зазначеної категорії справ, оскільки її результати можуть викрити неправдиві показання підозрюваного.

Судово-біологічну експертизу об'єктів, вилучених під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій доцільно призначати для встановлення виду досліджуваної речовини, групових і типових ознак крові, волосся, слини, сперми, сечі та інших об'єктів. Крім того, за допомогою судово-біологічної експертизи можна вирішити багато спірних питань під час розслідування.

Зокрема, К. Ю. Береза визначає, що при розслідуванні окремих злочинів проти моральності призначають не тільки судово-медичну, біологічну, а й інші види експертиз, у тому числі й дослідження мікрооб'єктів, для чого здійснюють судово-медичний огляд підозрюваного. На тілі особи, одязі, взутті, предметах, що знаходилися при ньому, можуть залишитися сліди з місця події – кров, інші виділення потерпілого, частки ґрунту, фарба, тканини, волокна [1, с. 305].

Стосовно питань, які можуть ставитися під час призначення судово-біологічної експертизи, то, наприклад, у випадках дослідження доказів зі слідами, що схожі на кров, перед експертом необхідно ставити наступні питання:

- чи міститься у сліді кров;
- належить кров людині чи тварині;
- чи може кров належати певній особі;
- належить кров чоловіку чи жінці;
- який механізм утворення слідів крові на речових доказах;
- яке регіональне походження крові (з якої вона частини тіла);
- як давно утворився слід;
- яка кількість рідкої крові, що створила сліди на речових доказах тощо [2, с. 79].

По аналогії можна визначити питання для дослідження будь-якої речовини біологічного походження, вилученої під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій, зокрема:

- чи міститься у сліді біологічна речовина;

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКСПЕРТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

- яка речовина міститься у сліді;
- чи належить речовина людині;
- належить речовина чоловіку чи жінці;
- чи може речовина належати підозрюваному;
- який механізм утворення слідів речовини на доказах;
- як давно утворився слід;
- яка кількість речовини, що створила сліди на речових доказах.

Стосовно судово-психіатричної експертизи слід зазначити, що вона призначається для визначення психічного стану підозрюваного, потерпілого чи свідків за наявності даних, які викликають сумнів щодо їх осудності. Ми підтримуємо позицію І. Д. Спіріної, яка визначає, що вказана експертиза не вирішує питання про осудність, а дає лише свій висновок, що стосується психічного стану особи. Питання про осудність або неосудність вирішується слідчими органами і судом [5, с. 42].

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що експертизи під час розслідування злочинів проти моральності мають важливе значення для доказування вини підозрюваних осіб. Для правильного та оптимального вилучення об'єктів, які необхідно направляти на експертне дослідження, під час проведення окремих слідчих (розшукових) дій доцільно залучати: експертів НДЕКЦ або судово-медичних експертів Бюро СМЕ – для вилучення матеріальних слідів біологічного походження; працівників патрульної поліції – для забезпечення охорони місця події; працівників оперативних підрозділів. На основі аналізу матеріалів кримінальних проваджень було визначено перелік судових експертиз, які найбільш часто призначаються при розслідуванні злочинів проти моральності: судово-медична; судово-біологічна; судово-психіатрична.

Список використаних джерел:

1. Береза К.Ю. Організаційно-тактичні аспекти використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 303-309.
2. Кисин М. В. Следы крови : пособие / М. В. Кисин, А. К. Туманов. М., изд. ВНИИ МВД СССР, 1972. 88 с.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Лазарєв В.О. Використання спеціальних знань при розслідуванні втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Випуск 6. С. 149-153.
5. Спіріна І.Д. Судово-психіатрична експертиза : навчальний посібник / 2-е вид., перероб. та доп. Дніпропетровськ : ДЮІ МВС України, Арт-Пресс, 2000. 148 с.